

Gölge Bedenler Kuramı: Toplumsal Görünmezlik ve Dijital Temsiliyet Arasındaki Çatışma

Arif Akbaş

ÖZ

Bu çalışma, dijital çağda insan bedeninin temsiline dair toplumsal bir kuram önerisi sunmaktadır: Gölge Bedenler Kuramı. Toplumsal görünmezlik ile dijital temsiliyet arasındaki gerilim ekseninde şekillenen kuram, bireylerin fiziksel varlıklarının toplumsal alanda nasıl silikleştiğini ve dijital imgeler yoluyla nasıl yeniden inşa edildiğini sorgulamasıyla önem kazanmaktadır. Nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yapılandırılan bu çalışma, betimsel analiz ve kuramsal modelleme teknikleriyle ilerlemiştir. Veri zemini olarak insan-makine etkileşimine dair bilimsel literatür, çeşitli etik kurulların dijital mahremiyet ve algoritmik şeffaflık üzerine yayımladığı bildiriler ile dijital algoritmaların toplumsal etkilerine dair güncel raporlar kullanılmıştır. Analiz sürecinde dijital platformlarda bedeninin temsil biçimleri, veri kimliği (data identity) ve algoritmik görünürlük gibi kavramlar sosyolojik bir çerçevede ele alınmış; dijital mecraların toplumsal dışlanmayı nasıl yeniden ürettiği ortaya konmuştur. Gölge Beden, fiziksel olarak var olan ama toplumsal olarak silikleşmiş bireyin, dijitalde yeniden ama kırılğan biçimde temsiline işaret etmektedir. Çalışmanın sonucunda, dijital temsiliyetin özgürleştirici bir potansiyel barındırır da yeni türden bir denetim, sınıflandırma ve dışlama rejimi yarattığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda kuram, dijital çağda görünürlük ve temsil ilişkilerini yeniden düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Araştırma, bireylerin toplumsal alanda görünür olmama hâlinin, dijital teknolojiler aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ve bu sürecin yeni türden denetim ile dışlama biçimlerine nasıl zemin hazırladığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Gölge beden, Dijital temsiliyet, Toplumsal görünmezlik, Algoritmik şeffaflık, Veri kimliği

ARİF AKBAŞ
Dr. Öğr. Gör.
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
aakbas@cumhuriyet.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-8480-4350

Atıf: Akbaş A. (2025). Gölge bedenler kuramı: Toplumsal görünmezlik ve dijital temsiliyet arasındaki çatışma. *Selçuk İletişim*, 18(2), 959-989. <https://doi.org/10.18094/josc.1680839>

The Theory of Shadow Bodies: The Conflict Between Social Invisibility and Digital Representation

Arif Akbaş

ABSTRACT

This study proposes a sociological theory concerning the representation of the human body in the digital age: the *Shadow Bodies Theory*. Positioned at the intersection of social invisibility and digital representation, the theory gains significance by interrogating how individuals' physical presence becomes increasingly obscured in the social sphere, while being simultaneously reconstructed through digital imagery. Constructed on the basis of qualitative research methodology, the study employs descriptive analysis and theoretical modeling techniques. As its empirical ground, the study draws upon scholarly literature on human-machine interaction, reports published by various ethics committees on digital privacy and algorithmic transparency, and recent findings on the societal impacts of digital algorithms. Throughout the analytical process, key concepts such as bodily representation in digital platforms, data identity, and algorithmic visibility are examined within a sociological framework. The research demonstrates how digital media reproduce mechanisms of social exclusion. The term *Shadow Body* refers to the digitally reconstituted yet fragile representation of an individual who is physically present but socially obscured. The findings reveal that although digital representation carries a liberating potential, it simultaneously generates new regimes of control, classification, and exclusion. In this regard, the theory calls for a critical rethinking of visibility and representation in the digital era. The study aims to uncover how individuals' states of social invisibility are reproduced through digital technologies, and how this process lays the groundwork for novel forms of surveillance and marginalization.

Keywords: Shadow body, Digital representation, Social invisibility, Algorithmic transparency, Data identity

ARİF AKBAŞ
Dr. Lecturer
Sivas Cumhuriyet University
aakbas@cumhuriyet.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-8480-4350

Citation: Akbaş A. (2025). The theory of shadow bodies: The conflict between social invisibility and digital representation. *Journal of Selcuk Communication*, 18(2), 959-989. <https://doi.org/10.18094/josc.1680839>

GİRİŞ

Bu çalışma, dijital çağda bireylerin toplumsal temsiliyetini şekillendiren yeni görünürlük rejimlerini sorgulamak ve bu bağlamda özgün bir kuramsal çerçeve sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Dijital platformlarda bedenin temsili ile toplumsal görünmezlik arasındaki çelişkili ilişkiyi analiz eden çalışma, bireylerin fiziksel mevcudiyetinin kamusal alanda nasıl silikleştiğini ve dijital temsiller aracılığıyla nasıl yeniden yapılandırıldığını sosyolojik bir bakış açısıyla incelemeyi hedeflemektedir. Araştırmanın önemi, dijital temsiliyetin yalnızca teknik bir mesele olmadığı; bireylerin toplumsal konumunu, kimliğini ve görünürlüğüne yeniden tanımlayan politik bir alan olduğunu ortaya koymasında yatmaktadır. Bu bağlamda çalışma, hem kuramsal literatüre katkı sunmayı hem de dijital çağın eşitsizlik ve dışlama mekanizmalarını görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Dijital teknolojilerin hızla gelişmesiyle birlikte bireylerin toplumsal yaşamdaki temsili, fiziksel mevcudiyetten dijital varoluşa doğru kaymaktadır (Turkle, 2011; Zuboff, 2019). Bu dönüşüm, özellikle dijital platformlarda bireylerin bedensel imajlarının öne çıktığı, ancak toplumsal etkileşim alanlarında fiziksel varlıklarının giderek silikleştiği bir durumu beraberinde getirmiştir (Nakamura, 2007; Boyd, 2014). Günümüz toplumlarında “görünürlük” yalnızca fiziksel varlıkla değil, algoritmaların sunduğu dijital temsiliyetle de şekillenmektedir (Han, 2015; Lyon, 2001). Bu bağlamda, bireylerin dijitalde var olmaları sosyal olarak görünür oldukları anlamına gelmemekte; tam tersine, yeni bir toplumsal görünmezlik biçimi doğmaktadır (Couldry & Mejias, 2019; Noble, 2018).

Bu etüd, dijital çağın çelişkili görünürlük rejimini kavramsallaştırmak amacıyla “Gölge Bedenler Kuramı”nı önermektedir. Kuram, fiziksel olarak varlığını sürdüren bireyin, dijital platformlar aracılığıyla yeniden ama kırılğan ve geçici biçimlerde temsil edilmesini sorgular (Bauman & Lyon, 2013; Butler, 1993). İnsan-makine etkileşimi, veri kimliği, algoritmik görünürlük ve dijital mahremiyet gibi kavramların etrafında şekillenen bu tartışma, bireyin dijital dünyada yeniden inşa edilen kimliğinin toplumsal sonuçlarına odaklanır. Mevcut literatürde dijital temsiliyet, çoğunlukla teknik ya da etik çerçevede ele alınırken, bu çalışma konuya sosyolojik bir perspektifle yaklaşmaktadır.

Nitel araştırma yöntemiyle yapılandırılan bu inceleme, betimsel analiz ve kuramsal modelleme tekniklerini esas almıştır. Veri seti olarak insan-makine etkileşimi üzerine yazılmış bilimsel kaynaklar, etik kurulların dijital gizlilik ve algoritmik şeffaflığa dair yayınladığı belgeler ile güncel dijital toplum raporları değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde dijital mecralarda bedenin temsili, veri kimliği oluşumu ve görünürlüğüne algoritmik biçimleniş gibi temalar üzerinden kuramsal bir çerçeve inşa edilmiştir. Böylece,

dijital çağda bedenın sadece görünür hale gelmediğı, belirli kategorilere göre düzenlendiğı ve dışlandığı da ortaya konmuştur.

Elde edilen bulgular, dijital temsiliyetin özgürleştirici olanaklar sunduğı kadar, yeni türden bir denetim ve dışlama rejimi oluşturduğunu göstermektedir. Gölge Bedenler Kuramı, fiziksel olarak mevcut ancak toplumsal olarak görünmez/ yok sayılmış bireylerin, dijitalde yeniden ama kırılan biçimlerde temsiline işaret etmektedir. Bu çerçevede kuram, dijital çağda bireyin toplumsal varoluşunu, bedenın dijitaldeki temsiliyle ilişkilendirerek, görünürlük ve temsil ilişkilerini yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır.

Dijital çağda temsiliyet, artık yalnızca bireyin fiziksel mevcudiyetine değil, ayrıca dijital platformlardaki algoritmik görünürlüğüne bağlı olarak şekillenmektedir. Dijital platformlar, bireyleri yalnızca veri profilleri aracılığıyla tanımlamakta, bu da toplumsal varlığın dijital temsiller üzerinden yeniden düzenlenmesine yol açmaktadır (Eubanks, 2018). Dijital görünürlük, algoritmalar tarafından yönlendirilen bir seçim süreci haline gelmiş ve bireylerin temsiliyeti, sıklıkla sistemsel ön kabullere göre belirlenmiştir (Benjamin, 2019). Özellikle marjinal gruplar, algoritmik sıralamalarda görünmez kılınarak ikinci plana itilmekte, bu da dijital alanda yeni bir eşitsizlik biçiminin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Crawford, 2021). Dijital temsiliyetin bu yönü, S. Hall'un (1997) temsil kuramındaki ideolojik yapıların yeniden üretimi düşüncesiyle örtüşmekte; bireylerin nasıl görünür kılındıklarının yahut nasıl dışlandıklarını da belirlediğı savunulmaktadır. Bu bağlamda dijital çağın görünürlük rejimi, yalnızca teknolojik değil, üstelik toplumsal olarak da politik bir meseledir.

YÖNTEM

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak betimsel analiz ve kuramsal modelleme teknikleriyle yapılandırılmıştır (Creswell, 2013). Araştırma modeli olarak, sosyolojik kuram geliştirmeye yönelik açıklayıcı desen benimsenmiştir; bu tür desenler özellikle eleştirel teori temelli çalışmalarda, varsayımsal-dedüktif yorumlar üretmede tercih edilmektedir (Charmaz, 2006; Flick, 2018). Literatürde bu model, özellikle Michel Foucault'nun bilgi-iktidar ilişkisiyle çalışan kuramlarda ve Judith Butler'ın performatif kimlik analizlerinde kullanılmıştır (Foucault, 1995; Butler, 1990). Bu bağlamda, görünürlük, mahremiyet ve temsil gibi kavramların sosyolojik bağlamda nasıl yeniden inşa edildiğı kuramsal olarak modellenmiştir (Goffman, 1959; Hall, 1997).

Araştırmanın çalışma grubunu, doğrudan katılımcılar değil, dijital platformlar üzerindeki temsillerin analizine olanak sunan ikincil veriler oluşturmaktadır. Evren olarak dijital iletişim ortamları,

sosyal medya uygulamaları ve algoritmik veri üretim süreçlerine dair yayınlanmış akademik literatür, etik bildiri metinleri ve raporlar esas alınmıştır. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiş ve özellikle insan-makine etkileşimi, veri kimliği ve algoritmik şeffaflık gibi konulara odaklanan güncel/güvenilir kaynaklar dikkate alınmıştır. Bu tercih, dijital temsiliyetin sosyolojik boyutunu anlamaya yönelik kuramsal çerçevenin oluşturulmasına katkı sağlamıştır.

Veriler, doküman incelemesi tekniğiyle toplanmış ve içerik çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen metinler; dijital görünürlük, toplumsal dışlanma, algoritmik kontrol ve veri temelli beden tasviri gibi temalar çerçevesinde kodlanmış sonrasında yorumlanmıştır. Araştırma, doğrudan insan katılımcılarına yönelik bir uygulama içermediği için etik kurul onayı gerektirmemektedir. Ancak araştırma sürecinde kullanılan tüm kaynaklar akademik etik kurallar çerçevesinde incelenmiş, kişisel verilerin gizliliğine özen gösterilmiş ve telif hakkı gerektiren içerikler için ilgili hak sahiplerinin izinlerinin alınmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada araştırma ve yayın etiğine tam uyum sağlanmıştır.

TEORİK ÇERÇEVE VE ALANYAZIN

Günümüzün görsellik odaklı çağında beden, yalnızca biyolojik bir yapı olmaktan çıkarak, temsil süreçlerinin farklı düzlemlerinde anlam kazanan toplumsal bir gösterene dönüşmektedir. Ancak her birey ya da toplumsal grup, bu temsil alanlarında eşit şekilde yer almaz. Tam da bu noktada “Gölge Bedenler Kuramı” devreye girer; çünkü kurama göre toplumun belirli kesimleri fiziksel olarak var olsalar da, temsil düzleminde büyük ölçüde görünmez hâle gelirler. Bu görünmezlik durumu yalnızca fiziksel mekânlarda olmaz, özellikle dijital ortamlarda ve sanal mecralarda daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Mahremiyet, kimlik ve aidiyet gibi kavramlarla iç içe olan bu olgu, bireylerin toplumsal varoluşlarında bir görünürlük-yokluk gerilimi yaratmakta; dolayısıyla modern toplumun temsil eşitsizliklerini açığa çıkaran önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir.

Dijital temsiliyet, her bireyin eşit düzeyde görünür olabildiği bir alan olmaktan uzaktır; bu temsil biçimi, kimi yüzleri yansıtan ancak pek çok kimliği dışlayan seçici bir yapı sunar. Bu çerçevede “Gölge Beden” kavramı, toplumsal sistemler tarafından temsil hakkı elinden alınmış ya da görünürlüğü belirli biçimlerle sınırlandırılarak denetim altına alınmış bireyleri ifade etmektedir. Kuram, postyapısalcı düşünceden beslenerek Foucault’nun beden ve iktidar ilişkisine, Judith Butler’ın kimliğin performatif olarak inşa edilişi fikrine ve Gayatri Spivak’ın temsil edilemeyen özneler [“altkültür sesi”] üzerine geliştirdiği argümanlara dayanmaktadır. Bu teoriyle amaçlanan, yalnızca görünmeyenleri görünür hâle getirmek değil, görünürlüğün bizzat nasıl denetim altına alınmış bir araç hâline geldiğini ortaya koymaktır.

Günümüz dijital çağında, görünürlük artık sadece fiziksel bir farkındalık değildir. Veriyle, algoritmalarla ve dijital seçicilikle şekillenen bir güç ilişkisine dönüşmüştür. Bu bağlamda, görünürlüğün kendisi sorgulanması gereken bir iktidar pratiği olarak ele alınmalıdır.

Sherry Turkle, *“Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other”*’da dijital teknolojilerin insan ilişkilerini nasıl dönüştürdüğünü inceler. Sosyal medya ve sanal etkileşimlerin, fiziksel bedenlerin yerini “dijital benliklere” bırakmasıyla toplumsal yabancılaşmayı tartışır. Turkle, insanların gerçek dünyada görünmezleşirken dijital platformlarda aşırı temsil edilmesini bir çelişki olarak ele alır. Kitap, gölge bedenlerin oluşumunu anlamak için önemli bir psikolojik ve sosyolojik çerçeve sunar (Turkle, 2011, ss. 1-4). Han, *“The Transparency Society”*’de dijital çağda şeffaflık ve gözetim arasındaki gerilimi analiz eder. Toplumun her hareketinin kaydedildiği bir dönemde, bireylerin “görünür olma zorunluluğu” ile gerçekte nasıl görünmez kılındığını tartışır. Algoritmik denetim mekanizmalarının, insanları veri bedenlerine indirgediğini savunur. Bu eser, gölge bedenlerin politik ve felsefi boyutunu anlamak için kritik bir kaynaktır (Han, 2015, ss. 65-69).

Couldry ve Mejias, *“The Costs of Connection: How Data Is Colonizing Human Life and Appropriating It for Capitalism”*’de veri kapitalizminin insan yaşamını nasıl sömürgeleştirdiğini inceler. Dijital temsiliyetin, bireyleri “veri varlıklarına” dönüştürdüğünü ve bu süreçte fiziksel bedenlerin değersizleştiğini savunurlar. Kitap, gölge bedenlerin ekonomik boyutunu ve dijital platformların eşitsizlikleri nasıl yeniden ürettiğini ortaya koyar (Couldry ve Mejias, 2019, s. 300). Noble, *“Algorithms of Oppression: How Search Engines Reinforce Racism”*’de algoritmaların ırkçı ve cinsiyetçi önyargıları nasıl güçlendirdiğini araştırır. Dijital temsiliyetin, bazı grupları görünmez/ toplumsal alandan dışlanmış kılarak diğerlerini aşırı görünür hale getirdiğini gösterir. Bu çalışma, gölge bedenlerin toplumsal dışlanma boyutunu anlamak için önemlidir (Noble, 2018, ss. 7-9). Pariser, *“The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think”*’de algoritmik filtre balonlarının bireyleri nasıl izole ettiğini anlatır. Kişiselleştirilmiş içeriklerin, insanları gerçek dünyadan kopararak “dijital gölgeler” haline getirdiğini savunur. Bu kitap, gölge bedenlerin epistemolojik yönünü tartışmak için önemli bir kaynaktır (Pariser, 2011, s. 10).

Zuboff, *“The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power”*’da gözetim kapitalizminin insan deneyimini nasıl metalaştırdığını inceler. Bireylerin davranış verilerinin ticari amaçlarla kullanılması, fiziksel bedenlerin yerini “dijital ikizlerin” almasına yol açar. Bu eser, gölge bedenlerin ekonomik ve politik kontrol mekanizmalarıyla ilişkisini ortaya koyar (Zuboff, 2019, ss. 4-5). Fuchs, *“Social Media: A Critical Introduction”* da sosyal medyanın toplumsal eşitsizlikleri nasıl

yeniden ürettiğini ele alır. Dijital temsiliyetin, bazı grupları görünür kılarken diğerlerini marjinalleştirdiğini savunur. Kitap, gölge bedenlerin sınıfsal boyutunu anlamak için önemli bir çerçeve sunar (Fuchs, 2017, s. 67). Boyd, *“It’s Complicated: The Social Lives of Networked Teens”*’de gençlerin dijital dünyada nasıl kimlikler inşa ettiğini araştırır. Sosyal medyada görünür olma çabasının, gerçek dünyada görünmezliğe yol açtığını gösterir. Bu çalışma, gölge bedenlerin psikolojik ve sosyal dinamiklerini anlamak için değerlidir (Boyd, 2014, ss. 7-8).

Deleuze, *“Postscript on the Societies of Control”*’de kontrol toplumlarında bedenlerin nasıl dijitalleştirildiğini tartışır. Geleneksel disiplin mekanizmalarının yerini algoritmik denetimin aldığını savunur. Bu makale, gölge bedenlerin felsefi arka planını anlamak için önemlidir (Deleuze, 1992, ss. 3-7). Andrejevic, *“Infoglut: How Too Much Information Is Changing the Way We Think and Know”*’da bilgi yığınları arasında bireylerin nasıl görünmezleştiğini inceler. Dijital temsiliyetin, insanları pasif veri noktalarına indirgediğini savunur. Bu kitap, gölge bedenlerin epistemolojik çıkmazını tartışır (Andrejevic, 2013, s. 4). Galloway, *“The Interface Effect”*’de dijital arayüzlerin insan bedenini nasıl dönüştürdüğünü analiz eder. Görünürlük ile kontrol arasındaki ilişkiyi inceler. Bu eser, gölge bedenlerin teknolojik boyutunu anlamak için önemlidir (Galloway, 2012, ss. 6-7).

Baudrillard, *“Simulacra and Simulation”*’da gerçekliğin yerini simülasyonların aldığını savunur. Dijital temsillerin, fiziksel bedenleri nasıl gölgede bıraktığını tartışır. Bu kitap, gölge bedenlerin postmodern yorumu için kritiktir (Baudrillard, 1994, ss. 8-9). Lyon, *“Surveillance Society: Monitoring Everyday Life”*’ta gözetim toplumunda bireylerin nasıl veriye dönüştüğünü inceler. Dijital görünürlüğün, aslında bir kontrol mekanizması olduğunu savunur. Bu çalışma, gölge bedenlerin güvenlik boyutunu tartışır (Lyon, 2001, s. 13). Chun, *“Updating to Remain the Same: Habitual New Media”*’da dijital alışkanlıkların bedenleri nasıl dönüştürdüğünü inceler. Sürekli güncellenmenin, bireyleri “dijital hayaletlere” dönüştürdüğünü savunur. Bu kitap, gölge bedenlerin kültürel boyutunu ele alır (Chun, 2016, ss. 10-11). Virilio, *“The Vision Machine”*’da teknolojik görünürlüğün bedenleri nasıl yok ettiğini tartışır. Dijital temsillerin, gerçekliği gölgelediğini savunur. Bu eser, gölge bedenlerin ontolojik sorgulamasını yapar (Virilio, 1994, s. 59).

Görünürlük (*Visibility*), modern ve dijital toplumlarda bireylerin, grupların veya olguların kamusal alanda ne ölçüde fark edildiği ve tanındığıyla ilgilidir. Sosyologlar, görünürlüğün iktidar ve kontrol mekanizmalarıyla doğrudan bağlantılı olduğunu savunur. Michel Foucault, panoptikon metaforu üzerinden görünürlüğün bir disiplin aracı olduğunu öne sürer. Gözetim, bireyleri görünür kılarak onları otosansüre ve itaate zorlar (Foucault, 1975, ss. 1-26). Zygmunt Bauman, dijital çağda görünürlüğün “sıvı

gözetim” (liquid surveillance) ile yeniden şekillendiğini belirtir. Sosyal medya, insanları gönüllü olarak görünür kılsa da bu durum aynı şekilde bir tür kontrol mekanizmasıdır (Bauman ve Lyon, 2013, ss. 3-5). Byung-Chul Han ise aşırı görünürlüğü “şeffaflık toplumu” yarattığını ve bunun özgürlükten çok bir baskı aracına dönüştüğünü savunur (Han, 2015, ss. 5-11).

Mahremiyet (*Privacy*), bireyin kendisine ait bilgileri ve bedenini kontrol edebilme hakkıdır. Dijital çağda mahremiyet, veri kapitalizmi ve devlet gözetimi nedeniyle derin bir dönüşüm geçirmektedir (Anthony vd., 2017, s. 249). Shoshana Zuboff, gözetim kapitalizmi kavramıyla kişisel verilerin metalaştırılmasını ele alır. Mahremiyetin ticarileşmesi, bireylerin “dijital gölgelerinin” kontrolünü kaybetmesine yol açar. Tehdit, totaliter bir Büyük Birader devletinden, gözetim sermayesinin çıkarları doğrultusunda faaliyet gösteren her yerde bulunan bir dijital mimariye, “Büyük Öteki”ye kaymıştır. (Zuboff, 2019, ss. 19-20). Gary T. Marx, yeni gözetim teknolojilerinin mahremiyeti nasıl aşındırdığını inceler. Biyometrik veriler ve algoritmik takip, geleneksel mahremiyet anlayışını yok etmektedir (Rule, 2017, s. 1524). Helen Nissenbaum, mahremiyetin “bağlamsal bütünlük” (*contextual integrity*) çerçevesinde korunması gerektiğini savunur. Bilgilerin hangi bağlamda paylaşıldığı, mahremiyetin ihlal edilip edilmediğini belirler (Nissenbaum, 2019, s. 221).

Temsil (*Representation*), bireylerin ve grupların medya, siyaset ve kültürde nasıl betimlendiğiyle ilgilidir. Sosyolojide temsil, iktidar ilişkileri ve kimlik politikaları açısından kritik bir kavramdır (Motzkin, 2002, s. 201). Stuart Hall, temsilin bir anlamlandırma pratiği olduğunu ve egemen ideolojiler tarafından şekillendirildiğini savunur. Medya, belirli grupları ya görünmez kılar ya da stereotiplerle temsil eder (Hall, 1997, s. 75). Pierre Bourdieu, *sembolik şiddet* kavramıyla temsilin nasıl eşitsizlik ürettiğini açıklar. Marjinal gruplar, medyada ya yok sayılır ya da çarpıtılmış imgelerle sunulur (Bourdieu, 2016, s. 23). Safiya Umoja Noble, algoritmaların ırkçı ve cinsiyetçi temsilleri nasıl yeniden ürettiğini gösterir. Google aramalarında siyahi kadınların “önyargılı” sonuçlarla temsil edilmesi, dijital temsilin toplumsal eşitsizlikleri nasıl pekiştirdiğine örnektir (Noble, 2018, s. 250). Dijital çağda görünürlük, bir yandan kimliklerin tanınmasını sağlarken diğer yandan gözetim ve denetim aracına dönüşmektedir. Mahremiyet, veri ekonomisi ve devlet gözetimi karşısında giderek zayıflamakta, bireyler “dijital gölgeleri” üzerindeki hakimiyetini kaybetmektedir. Temsil, algoritmik önyargılar ve medyanın iktidar yapıları nedeniyle eşitsizlikleri yeniden üretmektedir. Bu üç kavram, Gölge Bedenler Kuramı’nın temelini oluşturur: Fiziksel dünyada görünmezleşen birey, dijitalde bir “veri bedenine” dönüşür; bu temsil ise mahremiyetin yok olması pahasına gerçekleşir.

GÖLGE BEDEN: DİJİTAL TEMSİLİYETİN SOSYOLOJİK ANATOMİSİ

Dijital çağda beden yalnızca fiziksel bir varlık olarak değil, veri temelli bir temsil olarak da yeniden üretilmektedir. Sosyolojik olarak bu yeni varoluş biçimi, “gölge beden” kavramı etrafında tanımlanabilir. Gölge beden, fiziksel olarak varlığını sürdüren ancak toplumsal görünürlükten silinmiş bireyin, dijital mecralarda kırılğan, parçalı ve çoğu zaman algoritmik bir temsil olarak yeniden inşa edilmesini ifade eder (Couldry ve Mejias, 2019, s. 9). Bu temsil, bireyin öznel deneyimlerinden ziyade sistemlerin ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir; böylece bireyin toplumsal varlığı, dijital ağlarda veri kimliğine indirgenir (Cheney-Lippold, 217, 45). Bourdieu’nün habitus kavramı bağlamında değerlendirildiğinde, gölge bedenler, dijital alanın yeni normatif düzeni içinde şekillenen bir görünmezlik pratiğinin ürünüdür (Bourdieu, 1984, s. 57).

Bu görünmezlik, yalnızca dijital dünyada değil, fiziksel dünyada da yankı bulmaktadır. Bireyin gündelik yaşam pratikleri artık dijital temsiliyetle daha sıkı bağlar içindedir ve bu bağ, toplumsal dışlanmayı daha sofistike hale getirmektedir (Nakamura, 2007, s. 16). Özellikle yapay zekâ ve algoritmalar tarafından yönlendirilen platformlar, hangi bedenlerin görünür olacağına, hangilerinin ise gölgede kalacağına karar veren yeni otoriteler haline gelmiştir (Eubanks, 2018, s. 28). Dijital temsiliyetin bu türden seçici doğası, Foucault’nun “*biyopolitika*” kavramı ile örtüşür şekilde, bedeni yöneten, sınıflandıran ve düzenleyen bir denetim aygıtına dönüşür (Foucault, 1995, s. 139). Böylece, gölge beden yalnızca bir metafor olmaz, aynı zamanda dijital çağın toplumsal yapılarına içkin bir gerçeklik haline gelir.

Bu bağlamda gölge beden hem özgürlük hem de denetim arasında salınan bir ikilik içinde var olur. Dijital kimlik aracılığıyla görünür olma arzusu, bireyleri algoritmik şeffaflığa maruz bırakırken; görünürlük ise gözetim, etiketlenme ve dışlanma gibi yeni türden iktidar ilişkilerini de beraberinde getirir (Zuboff, 2019, s. 2011). Nancy Fraser’ın tanımladığı temsil adaleti, dijital çağda gölge bedenlerin çoğu zaman bu adaletten yoksun bırakıldığını gözler önüne serer (Fraser, 2009, s. 70). Butler’ın “*bedenin toplumsal inşası*” teorisi ise, gölge bedenin yalnızca dijitalle kurduğu ilişkiden değil; kültürel normlar, toplumsal cinsiyet ve ekonomik sınıflar tarafından da şekillendiğini ortaya koyar (Butler, 1993, s. 33). Gölge beden, çağdaş sosyolojinin dijital eşitsizlik, görünürlük rejimi ve kimlik siyaseti gibi temel tartışma alanlarının kesişiminde konumlanmaktadır (Mirzoeff, 2015, s. 88).

Geleceğin insanı artık etten değil, ışıktan yapılmış bir yankıdır. Fiziksel varlığı olan ama dokunulamayan, dijitalde görünen ama hissedilemeyen bir silüet: *Gölge Beden*. Bu obje hali, tenin değil, algoritmaların doğurduğu ikinci bir varlıktır—bilinçli değil ama yönlendirilen; canlı değil ama verili. Descartes’in “düşünüyorum, öyleyse varım” (Friston, 2011, s. 89) önermesi, yerini “görünüyorum,

öyleyse kaydedildim” distopyasına bırakır. Artık varlık, düşünceyle değil, izlenebilirlikle tanımlanır. Gölge bedenler yeni ontolojinin çarpıcı simgeleridir: mahremiyeti parçalanmış, kimliği kategorilere ayrılmış, görünürlüğü sayısallaştırılmış bir öte-benlik.

Gölge benlik zamanın akışına direnmeyen ama onu sürekli yeniden yazan bir varoluş formudur. Her hareket, her bakış, her duraksama; veri zincirine yeni bir halka olarak işlenir. Böylece birey, artık kendisine ait olmayan bir yaşamın taşıyıcısına dönüşür. Bu, Benjamin’in “mekânsız sanat”ına benzer biçimde, mekânsız bir beden deneyimidir—bir imgeler mezarlığında var olan ama hiçbir zaman tam anlamıyla yaşamayan bir formdur (Benjamin, 1969, ss. 1-26). Nietzsche’nin “*sonsuz tekrar*” [eternal recurrence] düşüncesi, burada yeni bir biçim kazanır: Gölge beden, aynı verileri, aynı profilleri, aynı davranışları durmaksızın yeniden üretir (Nietzsche, 1995, ss. 273-275). Varlık, özgür bir fail değil, algoritmik olasılıklar yığındır.

Ama ya bu gölge, bir direniş biçimi haline gelirse? Gölge beden, yalnızca denetlenen değil; süregiden biçimde görünmezliğini bir taktik olarak kullanan, dijital sisteme karşı kendini maskeleyen bir beden de olabilir. Kendi kayboluşunu bir varoluş biçimi olarak seçen bu gölge, Heidegger’in “*unutulmuş varlık*” [das Vergessene des Seins] fikrine adeta dijital bir yorum getirir (Heidegger, 2008, ss. 21-33). Belki de geleceğin hakiki özgürlüğü, görünür olmamakta değil, ne zaman ve nasıl görüneceğini seçebilmekte yatar. Gölge beden, bu seçim aralığında doğar—ışıkla karanlık arasındaki ince çizgide, veriyle sessizlik arasındaki o kırılmalı boşlukta.

DİJİTAL TEMSİLİYET VE TOPLUMSAL GÖRÜNMEZLİK

Dijital çağ, bireyin temsil biçimlerini dönüştürürken, yeni görünmezlik rejimleri de üretmektedir. Dijital temsiliyet, bireyin fiziksel olarak bulunmadığı ortamlarda bile varlığını sürdürmesine olanak tanıırken, bu temsiller sıklıkla algoritmaların, platform kurallarının ve kitlesel normların belirlediği biçimlerle sınırlıdır. Boyd, dijital platformların kullanıcıyı “görünür kılarken aynı anda yönetilebilir” hale getirdiğini savunur (Boyd, 2014, s. 214). Bu bağlamda dijital temsiliyet, görünürlük üzerinden denetim ve dışlama mekanizmalarının yeniden üretildiği bir alan haline gelir.

Toplumsal görünmezlik, özellikle dezavantajlı grupların dijital sistemler içinde “*veri olarak bile*” görünmez kılınmasıyla yeni bir boyut kazanır. Eubanks, algoritmaların yoksul bireyleri veri setlerinden dışlayarak sistematik bir dijital dışlanma yarattığını göstermektedir (Eubanks, 2018, ss. 144). Görünmezlik, sadece fiziksel mekânlardan sınırlanmaz, dijital mecralardan da silinme anlamına gelir. Bu durum, Nancy Fraser’in “*temsili adalet*” kavramıyla ilişkilidir: Dijital platformlar yalnızca ifade alanları

olarak düşünülmemelidir; toplumsal temsiliyetin dağıtıldığı politik zeminlerdir (Fraser, 1997, s. 28). Temsiliyetin eksikliği, bireyin sosyal ve siyasi olarak varlığını sürdürememesiyle sonuçlanır.

Ayrıca dijital temsiliyetin kendisi de her zaman görünürlük garantisi vermez; temsiller, kimi zaman bireyin gerçekliğini maskeleyen, onu sadece performatif bir imgeye dönüştüren biçimlerde kurgulanır. Erving Goffman'ın yüz yüze etkileşimdeki "gösterim" kavramı, dijital ortamda daha da derinleşmiş ve bireyin kendisini algoritmalarla göre "sergileme zorunluluğu" haline gelmiştir (Goffman, 1959, s. 22). Bu zorunluluk hem benliğin parçalanmasına hem de bireyin sadece "görünür olabildiği sürece" değer gördüğü bir sosyal yapının oluşmasına zemin hazırlar. Dijital temsiliyet ve toplumsal görünmezlik arasındaki gerilim, günümüz toplumunda kimliğin, katılımın ve aidiyetin yeniden düşünülmesini zorunlu kılar.

ALGORİTMİK ŞEFFAFLIK VE VERİ KİMLİĞİ

Dijital toplumda bireylerin kimlikleri artık yalnızca biyolojik ya da sosyo-kültürel göstergelerle değil, çoğunlukla algoritmalar tarafından işlenen veriler aracılığıyla da inşa edilmektedir. Bu yeni yapı, "veri kimliği" (data identity) olarak adlandırılmakta ve bireyin dijital ortamlardaki izlerine göre kurgulanan bir kimlik katmanını tanımlamaktadır. David Lyon'a göre gözetim kapitalizmi, bireyleri yalnızca kullanıcı değil, "öngörülebilir veri profilleri" haline getirmekte; bu da kimliğin statik değil sürekli işlenen ve yeniden tanımlanan bir form haline gelmesine yol açmaktadır (Lyon, 2015, s. 58). Veri kimliği, bireyin toplumsal konumunu etkileyen, görünmez ama belirleyici bir "algoritmik pasaport" işlevi görür.

Ancak bu kimliğin nasıl oluştuğu ve kim tarafından erişildiği, "algoritmik şeffaflık" sorunsalıyla doğrudan ilişkilidir. Pasquale, algoritmik sistemlerin "kara kutular" gibi işlediğini ve çoğu zaman bireylerin kendi verilerine dair erişim ya da düzeltme hakkı bulunmadığını belirtir (Pasquale, 2015, s. 39). Bu da veri kimliği üzerindeki bireysel kontrolü zayıflatırken, kurumsal ya da devlet aktörlerinin mutlak bilgi tekeline sahip olmasına olanak tanır. Şeffaf olmayan algoritmalar, yalnızca veriyi değil, bireyin kaderini de gizli karar ağaçlarıyla biçimlendirmektedir. Böylece kimlik, kullanıcı tarafından değil, algoritmaların epistemolojisi tarafından yeniden yazılmaktadır.

Bu bağlamda, dijital çağın sosyolojik analizine katkı sunabilecek yeni kavramlar geliştirilmelidir. "Yansımali Kimlik Kodları" (Reflective Identity Codes), bireyin yalnızca algoritmalarla maruz kalan bir veri öznesi değil, aynı zamanda bu algoritmalarla karşı tepki üreten, kendi dijital temsiline müdahale edebilen bir özne olduğunu tanımlar (Tracey, M. W., & Hutchinson, 2018, s. 263). Bu kavrama bağlı olarak, "Algoritmik Göçebelik" (Algorithmic Nomadism) ise sabit ve tekil bir veri kimliği yerine, platformlar

arasında hareket eden, geçici, çok katmanlı kimlik yapılarını vurgular (Sutherland & Jarrahi, 2017). Son olarak, “*Şeffaflık Yanılsaması*” (Illusion of Transparency) kavramı, bireylerin dijital hizmetlerin şeffaf olduğunu sanmalarına rağmen, bu sistemlerin arka planında işleyen gizli kategorizasyon mekanizmalarının hâlâ büyük ölçüde kapalı olduğunu ifade eder (Roberts, 2012, s. 116). Bu yeni kavramsal çerçeve, dijital kimliğin çok boyutlu doğasını ve iktidar ilişkileriyle olan karmaşık bağını daha iyi anlamamıza olanak sağlar.

KONU YA DAİR BULGULAR VE ANALİZ

Dijital platformlar, bireylerin kimliklerini yeniden inşa etmelerine olanak tanırken, ayrıca bu kimliklerin algoritmik süreçler tarafından şekillendirilmesine de neden olmaktadır. Uğur Kılınç’ın çalışmasında, sosyal medya kullanıcılarının benlik sunumlarının çevrimiçi ortamlarda nasıl değiştiği ve bu değişimin gözetim-denetim mekanizmalarıyla nasıl ilişkilendiği vurgulanmaktadır. Bu durum, bireylerin dijital temsiliyetlerinin, toplumsal normlar ve algoritmik yapılar tarafından nasıl yönlendirildiğini göstermektedir (Kılınç, 2021, ss. 1647–1669). Algoritmik karar verme süreçlerinin şeffaf olmaması, bireylerin veri mahremiyetini tehdit etmektedir. Aksoy’un araştırması, algoritmik karar verme mekanizmalarının bireyler üzerindeki etkilerini ve bu süreçlerin yasal düzenlemelerle nasıl denetlendiğini incelemektedir. Bu bulgular, algoritmik şeffaflığın eksikliğinin, bireylerin dijital temsiliyetlerini nasıl etkilediğini ve toplumsal görünmezliğe nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır (Aksoy, 2022, ss. 69-87).

Dijital teknolojilere erişim eksikliği, bireylerin toplumsal dışlanmasına neden olabilmektedir. Ahsen N. Odabaşoğlu’nun çalışmasında, engelli bireylerin dijital eşitsizlik deneyimleri ve bu deneyimlerin toplumsal dışlanma üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Bu durum, dijital temsiliyetin sadece teknik bir mesele olmadığını, toplumsal adalet ve eşitlik konularını da içerdiğini göstermektedir (Odabaşoğlu, 2020, ss. 103-116). Yapay zekâ sistemlerinin kullanımı, veri gizliliği konusunda yeni sorunları beraberinde getirmektedir. Yavuz’un araştırması, yapay zekanın veri gizliliği üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin toplumsal yapılar üzerindeki yansımalarını incelemektedir. Bu bulgular, dijital temsiliyetin, bireylerin verilerinin nasıl işlendiği ve kullanıldığı konularında daha fazla şeffaflık ve denetim gerektirdiğini ortaya koymaktadır (Yavuz, 2024, ss. 109-113). Aşağıda, “Toplumsal Görünmezlik ve Dijital Temsiliyet Arasındaki Çatışma” konusunu destekleyen istatistiksel veriler ve raporlar sunulmuştur. Bu veriler, dijital platformlardaki temsillerin analizine olanak sunan ikincil kaynaklardan elde edilmiş ve içerik çözümlemesi yöntemiyle yapılandırılmıştır.

Connect Humanity'nin 2023 tarihli raporuna göre, dünya genelinde sivil toplum örgütlerinin %78'i, hizmet verdikleri toplulukların internet erişimi, dijital araçlara sahip olma veya dijital becerilere sahip olma eksikliklerinin, bu topluluklara etkili bir şekilde hizmet sunma yeteneklerini sınırladığını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların %67'si, hizmet verdikleri bireylerin internet erişim maliyetinin çok yüksek olduğunu ifade etmiştir (STGM, 14 Nisan 2025). "Dijital Eşitsizliğin Durumu: Dijitalleşen Dünyamızda İlerleme Önündeki Engellere Sivil Toplumun Bakış Açısı" başlıklı rapor 136 ülkeden 190 milyondan fazla kişiye hizmet sunan 7 bin 500'den fazla STÖ katılımcısının anket yanıtları analiz edilerek hazırlanmıştır. Sivil toplum örgütleri, dijital teknolojilerin misyonlarına ulaşmada kritik öneme sahip olduğuna, internet erişiminin olmamasının çalışmalarını etkilediğine inanmaktadır. STÖ'lerin %95'i işlerini yapabilmeleri için internetin hayati önem taşıdığını söylerken %78'i internet erişimi, araç veya beceri eksikliğinin topluluklarına etkili bir şekilde hizmet etme yeteneklerini sınırladığını belirtmiştir. Uygulayıcıların sadece %12'si, hizmet ettikleri toplulukların internet bağlantısı olduğunu belirtmiştir. En büyük üç teknoloji sorununu belirlemeleri istendiğinde ise katılımcıların %39'u düşük internet hızlarına ve %32'si internet bağlantısının güvenilmez olmasına işaret etmiştir (STGM, 14 Nisan 2025). Ankete katılanların %43'ü internet erişiminin pahalı veya mali açıdan karşılanamaz olduğunu ve %64'ü bilgisayarlar için ödeme yapmakta ya da bilgisayar satın almakta zorlandığını söylemiştir. Ankete katılanların %91'i internet erişiminin temel bir hak olduğuna inanmaktadır. Ancak katılımcıların %41'i hükümetlerinin bu hakkı destekleyecek politikaları olduğu konusuna katılmadığını veya kesinlikle katılmadığını dile getirmiştir (STGM, 14 Nisan 2025).

Toplumsal Bilgi ve İletişim Derneği'nin KONDA Araştırma Şirketi ile birlikte gerçekleştirdiği "Türkiye'de Dijital Şiddet Araştırması"na (2021) göre, Türkiye'de her beş kişiden biri dijital şiddete maruz kalmaktadır. Bu şiddet en çok Instagram (%53), Facebook (%35) ve Twitter (%19) platformlarında gerçekleşmektedir. Dijital şiddetle karşılaşan bireylerin çoğu, tanımadıkları kişiler veya troller tarafından hakaret, tehdit ve taciz mesajlarına maruz kaldıklarını belirtmiştir (TBİD, 10 Nisan 2025). "Dijital şiddetle başa çıkmak için en sık başvuru yöntemleri ise bloklamak/ engellemek (% 65) ve uygulama içinde şikâyet etmektir (%39) (TBİD, 10 Nisan 2025).

Ayrıca, kadın gazetecilerin Twitter hesapları üzerinden yapılan bir incelemede, bu bireylerin dijital şiddete maruz kalma oranlarının yüksek olduğu ve bu durumun toplumsal cinsiyet eşitsizliğini dijital ortamlarda da yeniden ürettiği tespit edilmiştir (Sarışın, 2022, ss. 259-260). "FixMyStreet Brussels" platformu üzerine yapılan bir araştırma, düşük gelirli ve etnik olarak çeşitli toplulukların, çevrimiçi vatandaş katılımı platformlarında daha az temsil edildiğini ortaya koymuştur. Bu durum, algoritmik

sistemlerin belirli toplulukları nasıl dışlayabileceğini ve bu toplulukların dijital temsiliyetlerinin nasıl sınırlanabileceğini göstermektedir (Pak vd., 2017, ss. 65-87). Benzer şekilde, Türkiye’de yapılan bir araştırma, dijitalleşmenin savunmasız gruplar üzerindeki etkilerini incelemiş ve dijital çağın, bu grupların insan haklarını kullanmalarını kolaylaştırırken aynı zamanda ihlal ve istismar risklerini de artırdığını belirtmiştir (Erol, 2024, ss. 414-453). Türkiye’de dijital eşitsizlik üzerine yapılan bir değerlendirme, bireylerin dijital ortamlarda bıraktıkları izlerin, gözetim ve denetim mekanizmaları tarafından nasıl kullanıldığını ve bu durumun bireylerin dijital temsiliyetlerini nasıl etkilediğini tartışmaktadır. Araştırma, bireylerin dijital platformlarda sürekli izlenip denetlendiğini ve bu durumun, bireylerin dijital bedenlerinin oluşturulmasına neden olduğunu belirtmektedir (Öztürk, 2005, ss. 111-131). Buradaki veriler, dijital platformlardaki temsillerin analizine olanak sunan ikincil kaynaklardan elde edilmiş ve içerik çözümlemesi yöntemiyle yapılandırılmıştır. Bu bulgular, “Gölge Bedenler Kuramı” çerçevesinde, dijital temsiliyetin toplumsal görünmezlik üzerindeki etkilerini ve bu iki olgu arasındaki çatışmayı anlamak için önemli bir temel sunmaktadır.

UN Women Raporu: COVID-19 Döneminde Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Dijital Şiddet Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women), COVID-19 pandemisi sırasında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik çevrimiçi ve bilgi iletişim teknolojileri aracılığıyla gerçekleşen şiddetin arttığını belgeleyen bir rapor yayımlamıştır. Bu rapor, dijital şiddetin pandemi sürecinde nasıl yoğunlaştığını ve kadınların dijital ortamlarda karşılaştığı tehditleri detaylandırmaktadır (UN Women, 12 Nisan 2025). We Are Social ve Hootsuite: Dijital 2021 Raporu We Are Social ve Hootsuite tarafından hazırlanan “Digital 2021” raporu, dünya genelinde internet ve sosyal medya kullanım istatistiklerini sunmaktadır. Rapora göre, “dünya çapındaki kullanıcıların internette geçirdikleri süre günlük ortalama 7 saat, sosyal medyada geçirilen süre ise yaklaşık 2,5 saattir. Bu veriler, dijital şiddetin yayılabileceği ortamların ne kadar geniş olduğunu göstermektedir (Kemp, 13 Nisan 2025).” Dijital Şiddet ve Sosyal Medya Üzerine Bibliyometrik Araştırma” isimli Melis Karakuş tarafından yapılan bu çalışma, sosyal medyada yaşanan dijital şiddeti ve şiddetle bağlantılı kavramları detaylı bir şekilde analiz etmektedir. Çalışma, dijital şiddetin tehdit, taciz ve siber zorbalık gibi çeşitli biçimlerini içermekte ve bu şiddet türlerinin sosyal medya platformlarındaki görünümünü incelemeyi amaçlamaktadır (Karakuş, 2024, s. 204).

Dijital temsiliyet ve sosyal medya kullanımıyla ilgili 2024 istatistikleri kısaca şöyledir: Dünya çapında sosyal medya kullanıcıları; 2024’te 5,17 milyar aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu tahmin edilmektedir (We Are Social & DataReportal, 11 Nisan 2024). Türkiye’de Sosyal Medya Kullanımı: Türkiye’de yaklaşık 85 milyon sosyal medya hesabı bulunmaktadır. (TÜİK, 9 Nisan 2025). Dijital kimlik ve

anonimlik; küresel internet kullanıcılarının %32'si anonim hesaplar kullanmaktadır (Pew Research Center, 10 Nisan 2025). Toplumsal dışlanma ve dijital temsil; gençlerin %41'i sosyal medyada “görünmez hissettiklerini” belirtmişlerdir (Statista, 8 Nisan, 2025). Yapay zekâ ve dijital avatarlar; dijital avatarların kullanımı 2024'te %65 artış göstermiştir (Gartner, 7 Nisan 2025).

Küresel ölçekte dijital teknolojilerin yaygınlaşması, bireylerin ve grupların kendilerini ifade edebilecekleri yeni alanlar yaratmıştır. Ancak bu yeni mecralar, toplumdaki mevcut eşitsizlikleri de dijital ortama taşımaktadır. Özellikle kadınlar, madun bireyler, etnik azınlıklar ve mülteciler gibi toplumsal olarak marjinalleştirilmiş gruplar, çevrimdışı dünyada olduğu gibi çevrimiçi ortamda da görünmez kılınmakta veya temsilde ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Örneğin, UNESCO ve Pew Research gibi kurumların raporları, dijital içerik üretiminde ve dijital medyada yer alma oranlarının hâlâ çoğunlukla ayrıcalıklı gruplar lehine olduğunu ortaya koymaktadır.

Dijital temsiliyet, görünürlüğün ötesinde, bir grubun veya bireyin nasıl temsil edildiğiyle ilgilidir. Afrika ve Güney Asya'da yürütülen çalışmalar, bu bölgelerden kullanıcıların Batı merkezli platformlarda ya yanlış temsillere maruz kaldığını ya da hiç temsil edilmediğini göstermektedir. Bununla birlikte, algoritmik önyargılar, dijital temsiliyet krizini daha da derinleştirmektedir. Örneğin, ırksal profillemeye ya da cinsiyetçi filtreleme gibi teknolojiler, görünmez kılınan grupları sistematik olarak dışlayarak, dijital alanlarda da sessizleştirilmelerine neden olmaktadır. Bu durum hem sosyal medya hem de devlet odaklı dijital hizmetlerde ciddi sonuçlar doğurmaktadır.

Bu çatışmanın en çarpıcı yönü, dijital temsiliyetin artmasıyla birlikte görünmezliğin tamamen ortadan kalkmaması; aksine, görünürlüğün yeni türde baskı ve denetim mekanizmalarını doğurmasıdır. Örneğin, İran, Çin, Kuzey Kore veya Suudi Arabistan gibi ülkelerde kadınların dijital ortamlardaki temsiliyeti, sansür ve gözetimle sıkı biçimde kontrol edilmekte, bu da görünürlüğü bir özgürlük alanı değil, bir denetim aracı hâline getirmektedir. Bu bağlamda, dijital temsiliyet ile toplumsal görünmezlik arasındaki çatışma, yalnızca ifade özgürlüğü ya da temsiliyet meselesi sayılamaz, küresel eşitsizliklerin dijital alandaki yeniden üretimi sorunudur. Sosyolojik açıdan, dijital dünyanın demokratikleşmesi için yalnızca teknik değil, politik ve kültürel dönüşümler gerektiğini fazlasıyla göstermektedir.

GÖLGE BEDENLER KURAMI NEDİR?

“Gölge bedenler kuramı” (ya da İngilizcesiyle *shadow bodies theory* veya *theory of shadow bodies*) ifadesi çok spesifik bir terim gibi görünmekle birlikte, farklı bağlamlarda farklı disiplinlerle ilişkilendirilebilecek bir kavram olabilir. Ancak bu terim, belirli bir akademik kuram olarak çok yaygın

bilinen bir teori değildir. Kadınların, [Feminist teoride] “madun” bireylerin ya da toplumsal olarak marjinalize edilmiş bedenlerin “gölge” olarak temsil edilmesi üzerine analizler olabilir. Burada “gölge bedenler”, görünmezleştirilen, bastırılan ya da normatif beden ideallerine uymayan bedenleri temsil edebilir (Navarro Tejero, 2004, ss. 85-96). Post-yapısalcı felsefe ve beden politikaları bu konuyu araştırmaktadır. Michel Foucault, Judith Butler gibi düşünürlerin etkisiyle, bedenin bir iktidar alanı olarak analiz edilmesi ve “gölge” kavramı üzerinden dışlanan bedenlerin tartışılması söz konusu olabilir (Jagger, 2008, ss. 16-34). Sosyoloji ve antropolojide toplumsal yapıların belirli bedenleri nasıl görünür/ görünmez kıldığına dair çalışmalar bu başlıkla örtüşebilir.

Sanat kuramı yahut performans sanatlarında gölge, beden ve mekân ilişkisi, özellikle dans, tiyatro ve çağdaş sanatlarda çokça işlenir. “Gölge beden”, performansın parçası olarak bedenin yansıması ya da temsili olabilir. Temsilin sınırlarında yer alan ya da doğrudan temsil edilemeyen bedenler – örneğin travma, ölüm, yokluk gibi temalarla ilişkili olarak “gölge beden” estetik bir kavram şeklinde de düşünülebilir (Kaufmann, 1975, s. 258). Ayrıca Carl Jung’un “gölge arketipi” diye bir kavram vardır. Bireyin bastırıldığı, bilinçdışı yönlerini temsil eden “gölge” arketipi ile ilişkilendirilebilir. Bedenin psikolojik yansımaları ve bastırılmış arzular/ kimlikler bu bağlamda tartışılabilir (Casement, 2012, ss. 94-112). Bu terim özellikle Biyoetik/ Tıp Sosyolojisi ile ilişkilendirilebilir. Organ bağıışı, kadavra kullanımı, bedenlerin medikal alandaki temsili gibi konular, “gölge beden” kavramıyla birlikte ele alınabilir. Örneğin: Tıp eğitiminde kullanılan anonim bedenler ya da savaşta ya da göçte kaybolan bedenlerin konu kapsamında incelenmesi mümkündür (Frieze, 2024, ss. 299-320).

Gölge Bedenler Kuramı (GBK), marjinalleştirilen ve sistematik olarak dışlanan bedenleri analiz etmek üzere geliştirilen özgün bir yaklaşımdır. Kuram, özellikle neoliberal çağda bedenin yalnızca biyolojik değil; politik, kültürel ve dijital olarak nasıl inşa edildiğini analiz eder. “Gölge beden” kavramı; fiziksel olarak var olan ancak sembolik, kültürel ya da dijital düzlemde görünmez kılınan bedenleri tanımlar. Bu kuram, üç özgün kavramla inşa edilmiştir: *Onto-Görünmezlik*, *Sistemik Beden Silinmesi* ve *Medyatik Gölgeleme Mekanizması*. Kuram, klasik sosyolojik paradigmalardan ötesine geçerek, bedenin ontolojik statüsünü görünürlüğün siyasal ekonomisi üzerinden yeniden yorumlamaktadır. Modern toplum, bedeni yalnızca biyolojik bir taşıyıcı olarak değil; anlamın, kimliğin ve iktidarın somutlaştığı bir alan olarak konumlandırır. Ancak tüm bedenler eşit ölçüde temsil edilmez. Bazıları görünür, bazıları ise “gölge” hâlinde var olur. GBK, bu görünmezliğin toplumsal, kültürel ve teknolojik kökenlerini sorgulayan bütüncül bir yaklaşımdır. Kuramın temel amacı; “görünürlüğün siyaseti” çerçevesinde hangi bedenlerin neden ve nasıl gölgede bırakıldığını analiz etmektir.

Klasik sosyolojik paradigmlar, bedeni genellikle ikincil bir tema olarak ele almıştır. Fonksiyonalizm, bedeni toplumsal işlevlerin taşıyıcısı olarak görür (Devisch, 1985, ss. 389-415). Çatışma kuramı, bedenin üretim ilişkileri içindeki rolüne odaklanır (Orsini, 2024, s. 361). Sembolik etkileşimcilik, bedenin mikro düzeydeki anlam inşasına katkısını inceler (Carter ve Fuller, 2016, ss. 931-961). Foucault'nun biyo-iktidar anlayışı ise bedenin disipline edilme süreçlerini tartışır (Taylor, 2014, s. 41). Ancak bu yaklaşımlar, bedenin görünmezleştirilmesi/saklanması ve temsile dâhil edilmemesi meselesine sınırlı ölçüde eğilir. Gölge Bedenler Kuramı, bu boşluğu doldurmayı ve görünmezlik fenomenini sosyolojik bir gerçeklik olarak konumlandırmayı hedefler.¹

Onto-görünmezlik, bireyin fiziksel varlığı sürdürmesine rağmen toplumsal sistemler tarafından tanınmaması hâlidir. Bu kavram, özellikle mülteciler, evsizler, engelliler, yaşlılar, madun bireyler ve belirli sınıflara ait kimliklerin kamusal alanda “var olsa da yokmuş gibi” muamele görmesini açıklar. *Onto-görünmezlik*, sadece fiziksel değil, ontolojik bir silinme biçimidir. *Sistemik beden silinmesi* kavramı ise devlet politikaları, dijital algoritmalar, medya temsilleri ve kurumsal pratikler aracılığıyla bazı bedenlerin temsil edilmemesini ifade eder. Örneğin, sağlık sistemlerinde yer almayan sigortasız tıbbi bedenleri sistematik olarak silinir. Eğitim sisteminde temsil edilmeyen kültürel kimlikler de bu silinmenin parçasıdır. *Medyatik gölgeleme mekanizmasında* medya, hangi bedenlerin görünür olacağına dair seçici bir kurgu oluşturur. Gölge Bedenler Kuramı, bu seçiciliği “gölgeleme” metaforuyla açıklar. Belirli ırksal, cinsel ya da yaşsal temsiller medya tarafından sürekli tekrar edilirken, diğerleri ya çarpıtılır ya da hiç gösterilmez. Bu mekanizma, kolektif hafızada görünmezlik üretir.

GBK'nın diğer sosyolojik paradigmalardan farkı şöyledir: Bedenin sadece iktidar tarafından disipline edilmesini değil, aynı zamanda sistematik olarak silinmesini inceler. Makro-mikro ikiliğini aşarak, bireysel deneyim ile yapısal dışlanma arasındaki bağı kurar. Görünürlük sosyolojisini, bir temsil ekonomisi olarak işler ve bunun etik-politik boyutlarına odaklanır. Geleneksel toplumsal kategori analizlerini (sınıf, cinsiyet, ırk) yetersiz bularak, temsil dışılığı “ontolojik statü kaybı” olarak kavramsallaştırır. GBK, a) göç sosyolojisi bağlamında; yasa dışı göçmenlerin “kağıtsız” bedenleri b) dijital toplum; sosyal medya algoritmalarında görünmez kullanıcı profilleri c) sağlık sosyolojisi; kronik hastalıklar ve görünmez acılar d)

¹ Bu çalışmada “Ampirik Temel”i doğrudan alan araştırmasına dayalı olmasa da, kuramın inşasında çok sayıda nitel veri seti, akademik rapor ve uluslararası dijital toplum araştırmalarından elde edilen bulgular ikincil veri olarak değerlendirilmiştir. Özellikle TBİD (2025), STGM (2025), UN Women (2025), We Are Social (2024) gibi kurumsal raporlar ile Odabaşoğlu (2020), Yavuz (2024) ve Aksoy (2022) gibi araştırmalar, Gölge Bedenler Kuramı'nın ampirik temellerini güçlendirmektedir. Bu bağlamda kuram, nitel içerik çözümlemesi yoluyla tümevarımsal olarak geliştirilmiştir.

kent sosyolojisi; kentsel dönüşümde kaybolan kimlikler ve mekânsal dışlama uygulanabilir ya da yeni araştırmalara yol açabilir.

Gelecek araştırmalarda, bu kuram; yapay zekâ, gözetim teknolojileri ve veri temelli toplumsal sınıflandırmalarla daha da derinleştirilebilir. GBK, sosyolojik düşüncenin temsil ve görünürlük ekseninde yeniden yapılandırılması gerektiğini savunur. Bedenin yalnızca maddi değil; sembolik, siyasal ve epistemolojik olarak da var edilmesi gerektiğini öne sürer. Bu kuram, toplumsal kör noktaları aydınlatma çabasıdır: Beden vardır, ama görünmezdir; konuşur, ama sesi duyulmaz; yaşar, ama belgelenmez. Gölge beden, bugünün en gerçek bedenidir. Gölge Bedenler Kuramı bağlamında toplum yapısını açıklamak için özgün, teorik bir formül geliştirebiliriz. Bu formül, toplumu temsil, görünürlük, iktidar ve beden ekseninde açıklayan bir yapı olarak ele alınacaktır.

$$T = \sum_{i=1}^n (B_i \times (V_i - G_i) \times P_i)$$

Şekil 1 Toplumsal Temsil Eşitsizliği Formülü (Gölge Bedenler Kuramı)

Formülde kullanılan değişkenler; T: Toplumun toplam temsiliyet dengesizliği (ne kadar çok gölge beden varsa, T o kadar büyür). B_i: Toplumdaki i. beden tipi (fiziksel, kültürel veya dijital kimliğiyle birey/ grup) tür. V_i: i. bedeninin görünürlük düzeyi (0–1 arası: 0=hiç görünmez, 1=tam temsil)dir. G_i: i. bedeninin gölgelenme katsayısı (0–1 arası: 1=yoğun gölgelenme, 0=hiç yok)tur. P_i: i. bedeninin iktidar yapılarıyla etkileşim gücü (politik, ekonomik, kültürel erişim katsayısı)dir. Formülün kuramsal yorumu ise şöyledir; bir beden tipi ne kadar görünürse (V_i yüksekse), ama aynı oranda gölgelenmiyorsa (G_i düşükse) ve iktidar yapılarıyla ilişkilendirilmişse (P_i yüksekse), o beden sistemin *normatif beden*idir. Eğer V_i düşük, G_i yüksek ve P_i düşükse, o beden bir *gölge bedendir*. Bu bedenler toplumun temsiliyet denkleminde negatif ağırlık oluşturur. Kural olarak toplumda gölge bedenlerin sayısı arttıkça ve bu bedenler daha az görünür oldukça, “T” artar ise bu da temsil eşitsizliğinin arttığını ve toplumsal adaletsizliğin derinleştiğini gösterir. Bu formül, yalnızca eşitlikçi temsilin yokluğunu değil, varlığın toplumsal olarak nasıl yok sayıldığını (ontolojik dışlama) da ölçmeye çalışır. Bir bedeninin fiziksel olarak varlığı, temsil ediliyor olması anlamına gelmez - bu kuram ve formül- işte tam da bu “*var ama yok*”luğun sosyolojik izini sürer. Formül dijital toplum analizinde kullanılabilir (örneğin sosyal medya temsili). Göçmenlik, azınlık politikaları, şehir planlaması gibi alanlarda

toplumsal dışlanmayı nicel analizle yorumlamak için uyarlanabilir. Veriye dayalı sosyolojik modellemeler için temel olabilir (örneğin “dijital etnografi” ile gölgelenme katsayılarının ampirik karşılığı ölçülebilir).²

Python/ R ile simülasyonlu analiz modeli, toplumsal, ekonomik ya da davranışsal sistemleri temsil eden kuramsal formüllerin veya varsayımların, bilgisayar destekli rastgele veri üretimi ve görselleştirme teknikleriyle test edilmesidir.³ Bu modellerde, kuramda tanımlanan değişkenler (örneğin görünürlük, gölgelenme, iktidar etkileşimi gibi) belirli dağılımlar üzerinden simüle edilerek farklı senaryolar analiz edilir; böylece kuramın pratikte nasıl işlediği, hangi durumlarda dengesizlikler veya eşitsizlikler ortaya çıktığı görsel ve sayısal olarak incelenebilir. Python ve R, bu tür modellerde hem güçlü istatistiksel analiz hem de etkili veri görselleştirmesi sağladıkları için akademik çalışmalarda sıklıkla tercih edilir (Hilpisch, 2015, ss. 3-12).

Python tercih edilerek, görselleştirme ve analiz için *pandas*, *numpy* ile *matplotlib* kullanarak temsili bir örnek hazırlanabilir. Farklı türde “beden grupları” (örneğin: mülteciler, madunlar, engelliler, yaşlılar, göçmen işçiler vs.) için değerler üretmek gerekmektedir. İkinci olarak her grup için: Görünürlük düzeyi V_i / Gölgeleme katsayısı G_i / İktidar etkileşim katsayısı P_i / Beden varlığı ağırlığı B_i verilerek Temsil eşitsizliği katsayısı T 'yi hesaplayabiliriz. Veriyi görselleştirerek hangi grupların daha çok “gölge beden” konumunda olduğunu gösterebiliriz. Bu konuda örnek değerler vererek basit bir tablo oluşturabiliriz:

Tablo 1 Temsil Katkısı (Gölge Bedenler Kuramı)

Grup	Temsil Katkısı	Durum
Kadınlar	-0.1019	En düşük temsil katkısı – yüksek gölgeleme, düşük görünürlük
Göçmen İşçiler	-0.0693	Dışlanmış konum devam ediyor
Evsizler	-0.0477	Görünmezlik ve iktidarsızlık baskın
Engelliler	-0.0274	Gölgeleme görünürlükten yüksek
Madunlar	-0.0120	Enformel alanlarda görünür, iktidarda etkisiz
Gençler	+0.0186	Orta düzey temsil katkısı

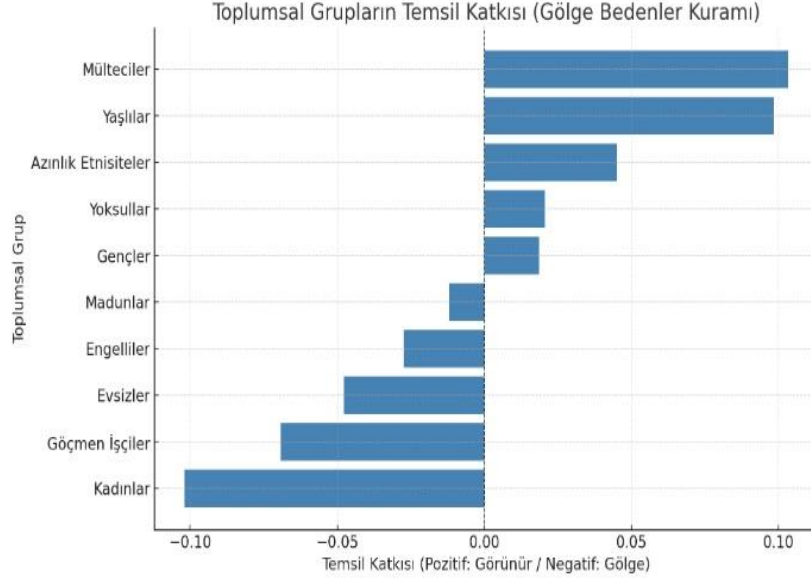
² Temsiliyet Eşitsizliği Formülü’nde yer alan V_i , G_i ve P_i değişkenleri 0–1 aralığında normalize edilmiş değerlerdir. Bu değerler, ikincil literatürden elde edilen içerik analizlerine göre öznel biçimde derecelendirilmiştir. Örneğin “Göçmen İşçiler” [GBK sınıfları: Ev işçisi kadınlar, sokakta yaşayanlar, engelli bireyler, yaşlılar, mülteciler ve sığınmacılar Romanlar, düşük gelirli ve yoksul mahalle sakinleri, çocuk işçiler, psikiyatrik hastalar veya ruh sağlığı problemleri olanlar, kadınlar, sosyoekonomik alt sınıflar ve kırsal yoksullar vs.] için $V_i=0.2$, $G_i=0.8$, $P_i=0.3$ gibi varsayımsal katsayılar verilmiştir. B_i ise her grubun toplumsal etkisini temsil eden ağırlık katsayısıdır. Bu katsayılar, dijital etnografi, algoritmik izleme düzeyleri ve sosyal medya görünürlük analizleri temel alınarak, gelecekteki çalışmalara ön model teşkil etmesi amacıyla oluşturulmuştur.

³ TTEF; [Toplumsal Temsil Eşitsizliği Formülü] Model, Python/R ortamında simülasyon temelli analizlerle test edilebilir. Örneğin 1000 farklı “beden tipi” için rassal görünürlük ve gölgeleme katsayıları üretilerek, toplumun temsil eşitsizliği eğrisi çizilebilir. Bu da kuramın yalnızca kavramsal değil, hesaplanabilir bir veri yapısı sunduğunu ve toplumsal dışlanmanın ölçülebilirliğine kapı araladığını göstermektedir.

Yoksullar	+0.0207	Sosyoekonomik baskıya rağmen orta düzey temsil
Azınlık Etnisiteler	+0.0451	İktidarla daha olumlu etkileşim
Yaşlılar	+0.0984	Geleneksel görünürlük etkili
Mülteciler	+0.1032	Görünürlük artışı sayesinde en yüksek katkı

Bu tabloya göre; Toplam Temsil Eşitsizliği Katsayısı (T): +0.0276'dır. *Toplam Temsil Eşitsizliği Katsayısı* (T), Gölge Bedenler Kuramı bağlamında, toplumsal grupların sistemdeki varlıklarının ne ölçüde temsil edildiğini ya da gölgelendiğini ölçen bütünsel bir göstergedir. Bu katsayı, her bir grubun beden ağırlığı (toplumsal görünürlüğe ve tarihsel/ kültürel önemine göre belirlenen öznel değer), iktidar yapılarıyla kurduğu ilişki ve sistem içindeki görünürlüğü ile gölgelenme düzeyi arasındaki farktan türetilir. Temsil ve Görünürlük (Stuart Hall, John B. Thompson) T katsayısı, bir grubun medya, kamu politikaları, toplumsal bilinç ve mekânsal düzeyde temsil edilip edilmediğini ölçer. Pozitif T değeri, grupların görsel, söylemsel ve yapısal alanlarda görünür olduğunu; negatif değer ise onların marjinalleştirildiğini, yani “gölge beden” konumunda kaldığını gösterir (Hall, 1997, s. 215 ve Thompson, 1995, ss. 46-49).

T katsayısında yer alan iktidar etkileşimi değişkeni, grupların yönetimsel, kültürel veya kurumsal iktidarla olan bağıntıyı temsil eder. Foucault'nun kavramsallaştırdığı gibi, görünürlük çoğu zaman iktidar tarafından şekillendirilir. Bu nedenle iktidardan dışlanan gruplar gölgede kalır ve T katsayısı onların dışlanma düzeyini niceliksel olarak ortaya koyar (Foucault 1995, ss. 200–203 ve Foucault 2008, ss. 67–71).

Grafik 1 Temsil Katkısı (Gölge Bedenler Kuramı)

Eğer bir grup düşük görünürlük ve iktidar etkileşimiyle tanımlanıyorsa, bu onların “madun” konumunda olduğunu gösterir. T katsayısının negatif çıktığı durumlar, Spivak’ın “Madun konuşabilir mi?” sorusuna benzer biçimde, bu grupların sistemde sesi olmayan, fakat varlığı olan gölgelenmiş aktörler olduğunu ifade eder. Bu eserde, maduniyetin genelleştirilebilir evrensel parametrelerinden ziyade, bu tekilliklerin konuşabilmelerinin önündeki engellerin ifşa edilmesi amaçlanmıştır. Spivak, yazısına yıllar sonra verdiği yanıtlarla ve özel olarak yazdığı önsözle, metni kat kat açarak yeniden düzenlemiştir (Spivak, 2020, s. 15). Yapısal eşitsizlik (Pierre Bourdieu) bağlamında T, aynı zamanda alanlar arası sermaye farklılıklarını da yansıtır; sembolik, sosyal ve kültürel sermayeye erişimi sınırlı olan gruplar daha fazla gölgelenir. Dolayısıyla T katsayısı, temsilin sermaye dağılımı ile ne kadar bağlantılı olduğunu da gösterir (Bourdieu, 1984, s. 123).

SONUÇ

Bu çalışma, dijital çağın toplumsal beden algısını yeniden şekillendiren görünürlük rejimlerine yönelik sosyolojik bir müdahale olarak “Gölge Bedenler Kuramı”nı önermektedir. Araştırmancının temel hedefi, bireyin fiziksel varlığının toplumsal alanda nasıl silikleştiğini ve dijital temsiliyetin bu görünmezliği nasıl dönüştürüp yeniden ürettiğini ortaya koymaktır. Çalışmada geliştirilen kuramsal çerçeve, “onto-görünmezlik”, “sistemik beden silinmesi” ve “medyatik gölgeleme” gibi özgün kavramlar aracılığıyla, temsilden dışlanmış bedenlerin dijital çağda maruz kaldığı yeni denetim mekanizmalarını çözümlemiştir.

Elde edilen bulgular, dijital temsiliyetin ilk bakışta özgürleştirici bir araç gibi görünmesine karşın, toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Dijital platformlar,

belirli bedenleri sürekli temsil ederken; diğerlerini algoritmik karanlıkta bırakmakta, böylelikle görünürlük ile iktidar arasında yeni bir hiyerarşi oluşturmaktadır. Algoritmik şeffaflığın eksikliği, veri kimliklerinin bireyin öznel benliğinden kopuk biçimde inşa edilmesine neden olurken; bu durum, bireylerin toplumsal dışlanmasını daha karmaşık ve görünmez hale getirmiştir.

Araştırma bulguları, Türkiye’den ve dünyadan birçok niteliksel ve istatistiksel veriyle desteklenmiş, özellikle dijital şiddet, veri eşitsizliği ve algoritmik temsiliyet alanlarında yapılan güncel çalışmalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Örneğin, Odabaşoğlu (2020) engelli bireylerin dijital dışlanma deneyimlerini aktarırken; Eubanks (2018), algoritmaların sistematik olarak yoksulları veri dışı bırakmasını dijital bir “yoksunluk rejimi” olarak tanımlar. Yine Zuboff’un (2019) gözetim kapitalizmi analizleri, çalışmada geliştirilen “veri kimliği” kavramının ekonomik-politik boyutlarını desteklemektedir. Bu karşılaştırmalar, Gölge Bedenler Kuramı’nın hem yerel hem küresel bağlamda geçerli ve uygulanabilir bir model sunduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda çalışma, klasik sosyolojik paradigmaların ötesine geçerek bedeni yalnızca biyolojik bir kategori olarak değil, temsile tabi tutulan siyasal ve kültürel bir yapı taşı olarak ele almıştır. “Temsil eşitsizliği formülü” ve “T katsayısı” gibi modellemeler, toplumsal görünmezliğin yalnızca niteliksel değil; niceliksel olarak da ölçülebileceğini göstermiştir. Böylece çalışma, toplumsal bilimlerde temsil ve görünürlük üzerine yapılan tartışmalara teorik derinlik ve metodolojik yenilik kazandırmaktadır.

Çalışma Kapsamında Bazı Öneriler

Dijital temsiliyet politikalarının geliştirilmesi: Kamu kurumları, medya kuruluşları ve dijital platformlar, görünürlüğü sadece nicel ölçütlerle değil; içeriksel çeşitlilik ve temsili adalet açısından da değerlendirmelidir. Marjinal grupların temsiline yönelik algoritmik düzenlemeler etik kurallar çerçevesinde yeniden yapılandırılmalıdır.

Algoritmik şeffaflığın artırılması: Bireylerin veri kimliklerini nasıl oluşturdukları ve bu kimliklerin nasıl sınıflandırıldığına dair şeffaflık sağlanmalı; kullanıcıların kendi dijital temsilleri üzerinde denetim hakkı güçlendirilmelidir. Açık kaynak kodlu algoritmalar bu bağlamda teşvik edilmelidir.

Dijital mahremiyetin güvence altına alınması: Veri kapitalizmine karşı bireyin dijital izleri üzerindeki kontrolünü artıracak politikalar geliştirilmelidir. Dijital mahremiyet sadece teknik değil, etik ve hukuki bir sorun olarak ele alınmalıdır.

Gölge bedenler kuramının uygulamalı test edilmesi: Geliştirilen temsil eşitsizliği formülü, Python ya da R gibi yazılımlarla dijital etnografik veri üzerinden test edilerek ampirik karşılıklarıyla birlikte kullanılmalıdır. Böylece sosyolojik kuramlar, somut toplumsal sorunlarla daha doğrudan ilişkilendirilebilir.

Eleştirel dijital okuryazarlığın yaygınlaştırılması: Toplumun özellikle genç bireylerinin dijital temsiliyet, algoritmik filtreleme ve veri kimliği gibi konularda bilinçlenmesi sağlanmalıdır. Eleştirel medya okuryazarlığı müfredatlara dâhil edilmelidir.

GBK, bireylerin ve grupların toplumsal yapılar içinde nasıl dışlandığı, baskılandığı ve görünmez kılındığı sorularına odaklanır. Toplumsal cinsiyet normlarına uymayan bedenlerin toplumsal kabul görmemesi üzerine çalışabilir. Özellikle “queer teorisi” ve feminist yaklaşımlarla ilişkilendirilen bu kavram, toplumsal cinsiyetin katı normlarından sapmaların nasıl dışlandığını, bedenlerin toplumsal alanda nasıl “görünmez” hale getirildiğini ele alabilir. Etnik ve kültürel azınlıkların bedenleri de çoğu zaman “gölge”dir, yani toplumsal yapı içinde görünmezdir veya değersizleştirilir. Gölge bedenler kuramı, bu azınlık gruplarının temsiline eksikliği veya yanlış temsili üzerine odaklanabilir ve kültürel hegemonyanın nasıl işlediğini inceleyebilir. GBK, toplumsal hareketlerin ve direnişlerin bedenler aracılığıyla nasıl şekillendiğini anlamak için de kullanılabilir. Marjinalleşmiş grupların bedenlerinin nasıl direniş aracı haline geldiği, görünürlük kazandıkça toplumsal yapılarla nasıl çatıştığı bu kuram ile çözümlenebilir. Gölge bedenler, toplumsal hiyerarşilerin somut bir ifadesidir. Örneğin, ekonomik ve sosyal eşitsizliklerin gölgesinde kalan bireylerin bedenlerinin yok sayılması ya da marjinalleşmesi, bu kuramın uygulama alanı olabilir. Toplumda düşük sınıf, işçi sınıfı, göçmenler gibi grupların bedenlerine yönelik dışlayıcı yaklaşımlar bu kuram ile incelenebilir. Bedenin toplumsal algısı, sağlıkla da bağlantılıdır. Özellikle engellilik, akıl sağlığı gibi konularda toplumda dışlanan bedenlerin görünürlük kazanması gerektiği üzerine yapılan çalışmalar, gölge bedenler kuramına dayanabilir. Bedenin “normal” veya “sağlıklı” olma kriterleri dışında kalanlar, genellikle toplumsal sistemler tarafından dışlanır ve bu dışlanmışlık üzerine derinlemesine analizler yapılabilir. Medyanın toplumsal temsilleri, gölge bedenlerin görünürlük kazanması ve toplumsal kabul görmesi noktasında önemli bir rol oynar. Medyada marjinal grupların temsili, bu bireylerin toplumdaki yerini ve rolünü yeniden şekillendirebilir. Medyada hangi bedenlerin görünür olduğunu, hangi bedenlerin ise gölgede kaldığını incelemek, bu kuram ile ele alınabilir.

Sonuç olarak bu çalışma, dijital çağın görünürlük ve temsiliyet rejimlerine karşı, yalnızca teorik değil, etik/ politik bir müdahale niteliği taşımaktadır. Gölge bedenler kuramı, sosyolojik düşüncüyü yalnızca açıklayan değil, dönüştüren bir perspektife taşımayı hedeflemektedir. Bilgi çağının en temel çelişkilerinden biri olan “görünür ama temsil edilmeyen” bedenler üzerine yapılan tespitler ve

tartışmalar, sadece bir kuramsal katkı olmayıp; diğer yandan sosyolojik dijital eşitlik mücadelesine bir davettir. Beden görünür olduğunda değil, temsil edildiğinde var olur; ama her temsil bir silinmenin gölgesidir. Görünürlük, çağımızın yeni iktidarındır; kim görünüyor, kim kaydediliyor, kim unutuluyor? Bireyin dijitaldeki silueti, çoğu zaman gerçeğin değil, algoritmaların hayal gücüne binaendir. Algoritmalar tarafsız değildir; onlar görünür olanı seçmekle ve görünmez olanı da adeta hükme bağlamaktadır. Yapay zekâ dünyasında bedenler artık dokunulmaz değildir, izlenebilir olmak zorundadır; çağ, varlığın değil, görünmenin çağıdır. Dijital temsiliyet, özgürlük vaadiyle gelir ama çoğu zaman dijital zincirlerle sonuçlanır. Gerçek özgürlük, sırf görünmekte kalmaz; nasıl, ne zaman ve ne şekilde temsil edileceğini seçebilme hakkındadır.

EXTENDED ABSTRACT

In the digital age, the human body undergoes a profound transformation, not only as a physical entity but also as a data-driven construct. Dr. Arif Akbaş's study, *The Theory of Shadow Bodies*, explores this duality, examining the tension between social invisibility and digital representation. The theory posits that while individuals may physically exist, their societal presence often fades, only to be reconstituted—fragile and fragmented—in digital spaces. This abstract synthesizes the study's key arguments, methodology, findings, and implications.

Theoretical Framework and Objectives

The *Theory of Shadow Bodies* interrogates how digital platforms reshape human presence. Physically present yet socially marginalized individuals are reduced to “shadow bodies”—algorithmically generated, precarious digital avatars. The study critiques the emancipatory promise of digital visibility, revealing its dual role as both a tool for empowerment and a mechanism of control. Drawing on Foucault's biopolitics, Bourdieu's symbolic violence, and Butler's performative identity, the theory frames digital representation as a site of power struggles, where visibility is commodified and inequality is reproduced.

Methodology

The research employs qualitative methods, including descriptive analysis and theoretical modeling. Secondary data—academic literature, ethics committee reports, and digital society studies—form the corpus. Concepts like *data identity* (the algorithmic construction of self) and *algorithmic transparency* (the opacity of decision-making systems) are analyzed sociologically. The absence of

human participants exempts the study from ethical review, but ethical citation and data privacy are rigorously upheld.

Key Findings

1. Digital Representation as Control: Digital platforms amplify visibility but subject it to algorithmic governance. Boyd (2014) notes that users are “made visible to be managed,” while Eubanks (2018) highlights how algorithms exclude marginalized groups from datasets, perpetuating systemic invisibility.
2. Data Identity: Lyon (2015) describes data identity as an “algorithmic passport,” where individuals are reduced to predictable profiles. Pasquale (2015) critiques “black box” algorithms that obscure how identities are classified, stripping users of agency.
3. Social Invisibility: Fraser’s (1997) notion of *representational justice* is violated when digital platforms silence certain groups. For example, Noble (2018) demonstrates how search engines reinforce racial and gender biases, rendering some bodies hyper-visible while erasing others.
4. Empirical Support: Surveys reveal stark disparities. In Turkey, 20% of individuals face digital violence (TBİD, 2021), while global data shows marginalized communities are underrepresented in civic platforms (Pak et al., 2017).

Conceptual Innovations

The study introduces three original concepts:

- Onto-Invisibility: The ontological erasure of individuals (e.g., refugees, the unhoused) despite physical existence.
- Systemic Body Erasure: Institutional practices (e.g., healthcare, education) that exclude certain bodies.
- Mediatic Shadowing: Media’s selective representation, which reinforces collective memory gaps.

A quantitative model measures representational inequality:

$$T = \sum_{i=1}^n (\mathbf{B_i} \times (\mathbf{V_i} - \mathbf{G_i}) \times \mathbf{P_i})$$

Here, T (total inequality) increases when shadow bodies multiply—revealing how power (P_i), visibility (V_i), and shadowing (G_i) intersect.

Case Studies and Global Relevance

- Gender: UN Women (2025) links COVID-19 to rising digital violence against women, illustrating how visibility breeds surveillance.
- Class: Zuboff (2019) exposes “surveillance capitalism,” where data extraction monetizes human experience.
- Ethnicity: Noble’s (2018) research on racist search algorithms underscores how digital tools encode prejudice.

Recommendations

1. Policy: Mandate algorithmic transparency and diversify digital representation.
2. Education: Promote critical digital literacy to empower users against data exploitation.
3. Research: Test the T model with Python/R simulations to quantify invisibility.

Conclusion

The *Theory of Shadow Bodies* rethinks visibility in the digital era. It challenges the myth of technological neutrality, exposing how platforms replicate offline inequalities. Shadow bodies—seen but unrecognized, recorded but powerless—epitomize modernity’s central paradox: to exist digitally is to be perpetually at risk of erasure. The study calls for sociotechnical reforms to reclaim representation as a right, not a privilege.

In conclusion, this study constitutes not only a theoretical but also an ethical and political intervention against the regimes of visibility and representation in the digital age. The Theory of Shadow Bodies aims to reposition sociological thought from a merely explanatory framework to a transformative one. The observations and discussions on bodies that are “visible yet unrepresented”—one of the central paradoxes of the information age—do not merely offer a theoretical contribution, but also extend an invitation to the struggle for digital sociological equality.

A body does not exist simply by being visible; it exists when it is represented—yet every act of representation casts the shadow of erasure. Visibility has become the new regime of power in our time: Who is seen, who is recorded, and who is forgotten? The digital silhouette of the individual is often not

a reflection of reality, but a projection of algorithmic imagination. Algorithms are not neutral; they select what is seen and, in doing so, render the unseen as a form of judgment.

In the world of artificial intelligence, bodies are no longer untouchable—they must be traceable; this is no longer the era of being, but the era of appearing. Digital representation comes with the promise of freedom, yet it often results in digital chains. True freedom lies not merely in being visible, but in having the right to determine how, when, and in what manner one is represented.

Çıkar Çatışması/Conflict of Interest

Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. /The author declares that there is no conflict of interest.

Yazarların Katkıları/Author Contributions

Makale tek yazarlıdır. /The article has a single author.

This work is licensed under **Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License** (CC BY-NC 4.0).

KAYNAKÇA

- Aksoy, H. C. (2022). Kişisel verilerin korunması yönüyle algoritmik karar verme. *Kişisel Verileri Koruma Dergisi*, 4(2), 69–87.
- Andrejevic, M. (2013). *Infoglut: How too much information is changing the way we think and know*. Routledge.
- Anthony, D., Campos-Castillo, C., & Horne, C. (2017). Toward a sociology of privacy. *Annual Review of Sociology*, 43(1), 249–269. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-060116-053643>
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. University of Michigan Press. (Original work published 1981).
- Bauman, Z., & Lyon, D. (2013). *Liquid surveillance: A conversation*. Polity Press.
- Benjamin, R. (2019). *Race after technology: Abolitionist tools for the new Jim code*. Polity Press.
- Benjamin, W. (1969). *The work of art in the age of mechanical reproduction* (H. Zohn, Trans.). Schocken Books. (Original work published 1936).
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Routledge.
- Bourdieu, P., Célestin, R., DalMolin, E., & Courtivron, I. (2016). Symbolic violence. In *Beyond French feminisms: Debates on women, culture and politics in France 1980-2001* (pp. 272–287). Springer.
- Boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. Yale University Press.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of sex*. Routledge.
- Carter, M. J., & Fuller, C. (2016). Symbols, meaning, and action: The past, present, and future of symbolic interactionism. *Current Sociology*, 64(6), 931–961. <https://doi.org/10.1177/0011392116638396>
- Casement, A. (2012). The shadow. In R. Withers (Ed.), *The handbook of Jungian psychology* (pp. 94–112). Routledge.
- Cheney-Lippold, J. (2017). *We are data: Algorithms and the making of our digital selves*. NYU Press.
- Chun, W. H. K. (2016). *Updating to remain the same: Habitual new media*. MIT Press.
- Couldry, N., & Mejias, U. A. (2019). *The costs of connection: How data is colonizing human life and appropriating it for capitalism*. Stanford University Press.
- Crawford, K. (2021). *The atlas of AI: Power, politics, and the planetary costs of artificial intelligence*. Yale University Press.
- Deleuze, G. (1992). Postscript on the societies of control. *October*, 59, 3–7. <https://www.jstor.org/stable/778828>
- Devisch, R. (1985). Approaches to symbol and symptom in bodily space-time. *International Journal of Psychology*, 20(3-4), 389–415. <https://doi.org/10.1080/00207598508247548>

- Erol, M. U. (2024). Dijitalleşmenin insan haklarına getirdiği ikilemleri savunmasız gruplar örneği üzerinden anlamak. *Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(2), 414–453. <https://doi.org/10.59933/tauhfd.1610497>
- Eubanks, V. (2018). *Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor*. St. Martin's Press.
- Eubanks, V. (2018). *Automating inequality: How high-tech tools profile, police, and punish the poor*. St. Martin's Press.
- Foucault, M. (1995). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1975).
- Foucault, M. (2008). *The birth of biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978–1979* (G. Burchell, Trans.). Palgrave Macmillan.
- Fraser, N. (1997). *Justice interruptus: Critical reflections on the “postsocialist” condition*. Routledge.
- Fraser, N. (2009). *Scales of justice: Reimagining political space in a globalizing world*. Columbia University Press.
- Friese, C. (2024). The shadow bodies of mice: Invisible work in translational medicine. *Science, Technology, & Human Values*, 50(2), 299–320. <https://doi.org/10.1177/01622439241276276>
- Friston, K. (2011). Embodied inference: Or I think therefore I am, if I am what I think. In W. Tschacher & C. Bergomi (Eds.), *The implications of embodiment (Cognition and Communication)* (pp. 89–125). Imprint Academic.
- Fuchs, C. (2017). *Social media: A critical introduction*. SAGE.
- Galloway, A. R. (2012). *The interface effect*. Polity.
- Gartner. (2024). *Digital avatars and AI representation growth*. <https://www.gartner.com/digital-avatars-2024>
- Goffman, E. (1959). *The presentation of self in everyday life*. Anchor Books.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Edited by Stuart Hall, Sage Publications.
- Han, B. C. (2015). *The transparency society*. Stanford University Press.
- Heidegger, M. (2008). *Being and time* (J. Macquarrie & E. Robinson, Trans.). Harper Perennial. (Original work published 1927).
- Hilpisch, Y. (2015). *Derivatives analytics with Python: Data analysis, models, simulation, calibration and hedging*. Wiley.
- Jagger, G. (2008). *Judith Butler: Sexual politics, social change and the power of the performative*. Routledge.
- Karakuş, M. (2024). Dijital şiddet ve sosyal medya üzerine bibliyometrik bir araştırma. *TRT Akademi*, 9(20), 204–227. <https://doi.org/10.37679/trta.1401797>
- Kaufmann, T. D. C. (1975). The perspective of shadows: The history of the theory of shadow projection. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, 38(1), 258–287. <https://www.jstor.org/stable/750900>

- Kemp, S. (2021). *Digital 2021: Global overview report*. We Are Social & Hootsuite. <https://wearesocial.com/us/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital/>
- Kılınç, U. (2021). Dijital dünyada sosyal medya, benlik sunumu, gözetim-denetim ve riskler arasındaki ilişkiler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(4), 1647–1669.
- Lyon, D. (2001). *Surveillance society: Monitoring everyday life*. Open University Press.
- Lyon, D. (2015). *Surveillance after Snowden*. Polity Press.
- Mirzoeff, N. (2015). *How to see the world*. Pelican.
- Motzkin, G. (2002). Representation. *Synthese*, 130(2), 201–212. <https://www.jstor.org/stable/20117212>
- Nakamura, L. (2007). *Digitizing race: Visual cultures of the Internet*. University of Minnesota Press.
- Navarro Tejero, A. (2004). Telling (her) story: An overview of subaltern studies. *Feminismo/s*, 4, 85–96.
- Nietzsche, F. (1995). *Thus spoke Zarathustra* (W. Kaufmann, Trans.). Modern Library. (Original work published 1883).
- Nissenbaum, H. (2019). Contextual integrity up and down the data food chain. *Theoretical Inquiries in Law*, 20(1), 221–256. <https://doi.org/10.1515/til-2019-0008>
- Noble, S. U. (2018). *Algorithms of oppression: How search engines reinforce racism*. NYU Press.
- Odabaşoğlu, A. N. (2020). *Farklı engel türüne sahip bireylerin dijital eşitsizlik deneyimleri üzerine nitel bir araştırma* [Master's thesis, Hacettepe University].
- Orsini, A. (2024). Marxism and conflict theory. In *Sociological theory: From Comte to postcolonialism* (pp. 361–434). Springer.
- Öztürk, L. (2005). Türkiye’de dijital eşitsizlik: TÜBİTAK-BİLTEN anketleri üzerine bir değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24, 111–131.
- Pak, B., Chua, A., & Moere, A. V. (2017). FixMyStreet Brussels: Socio-demographic inequality in crowdsourced civic participation. *Journal of Urban Technology*, 24(2), 65–87. <https://doi.org/10.1080/10630732.2016.1270047>
- Pariser, E. (2011). *The filter bubble: How the new personalized web is changing what we read and how we think*. Penguin.
- Pasquale, F. (2015). *The black box society: The secret algorithms that control money and information*. Harvard University Press.
- Pew Research Center. (2024). *Online anonymity and identity perception*. <https://www.pewresearch.org/digital-anonymity-2024>
- Roberts, A. (2012). WikiLeaks: The illusion of transparency. *International review of administrative sciences*, 78(1), 116–133.

- Rule, J. B. (2017). [Review of *Windows into the soul: Surveillance and society in an age of high technology*, by G. T. Marx]. *The British Journal of Criminology*, 57(6), 1524–1527. <https://www.jstor.org/stable/26779953>
- Sarışın, M. (2022). *Toplumsal cinsiyet odaklı dijital şiddet: Kadın gazetecilerin Twitter hesapları üzerinden bir inceleme* [Doctoral dissertation, Giresun University].
- Spivak, G. C. (2020). *Madun konuşabilir mi?* (E. Koyuncu, Trans.). Dipnot Yayınları. (Original work published 1988).
- Statista. (2024). *Social media exclusion and youth perception*. <https://www.statista.com/social-media-exclusion-2024>
- STGM. (2025). *Connect Humanity report: Further steps on the digitization journey of CSOs*. <https://www.stgm.org.tr/en/connect-humanity-report-further-steps-digitization-journey-csos>
- Sutherland, W., & Jarrahi, M. H. (2017). The gig economy and information infrastructure: The case of the digital nomad community. *Proceedings of the ACM on human-computer interaction*, 1(CSCW), 1-24.
- Taylor, C. (2014). Biopower. In *Michel Foucault: Key concepts* (pp. 41–54). Routledge.
- TBİD & Sivil Sayfalar. (2025). *Türkiye’de dijital şiddet araştırması*. <https://www.sivilsayfalar.org/raporlar/toplumsal-bilgi-ve-iletisim-derneği-turkiyede-dijital-siddet-arastirmasi/>
- Thompson, J. B. (1995). *The media and modernity: A social theory of the media*. Stanford University Press.
- Tracey, M. W., & Hutchinson, A. (2018). Reflection and professional identity development in design education. *International Journal of Technology and Design Education*, 28, 263-285.
- Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. Basic Books.
- TÜİK. (2024). *2024 sosyal medya ve internet kullanım istatistikleri*. <https://www.tuik.gov.tr>
- UN Women. (2020). *Online and ICT-facilitated violence against women and girls during COVID-19*. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2020/Brief-Online-and-ICT-facilitated-violence-against-women-and-girls-during-COVID-19-en.pdf>
- Virilio, P. (1994). *The vision machine*. Indiana University Press.
- We Are Social & DataReportal. (2024). *Digital 2024: Global overview report*. <https://datareportal.com/reports/digital-2024-global-overview-report>
- Yavuz, Y. (2024). *Dijital determinizm bağlamında yapay zekanın kullanımı: Veri gizliliği sorunları* [Master’s thesis, Marmara University].
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.